

ISTORIKĖ VANDA DAUGIRDAITĖ – SRUOGIENĖ APIE STEIGIAMOJO SEIMO PRADŽIĄ

STEIGIAMOJO SEIMO ATIDARYMAS

„... jau stovime angoje savojo, Dieve brangus, lietuviškojo (!!!) Steigiamojo Susirinkimo. Ar patikėtina? Ar tai ne sapnas? Kokiomis virpančiomis širdimis mes jo laukėme — netikėdami, kad galime tokios laimės susilaukti. Laukėme „pašnibždomis“, net nedrįsdami viešai to laukimo perbalsiai reikšti. . .

Juo virpėjo širdys baime, belaukiant, juo dabar virpa džiaugsmu širdys, susilaukus.

. . . Steigiamasis Seimas iškyla aukščiau visų kitų tautos veiksmų, kokių tik randame mūsų istorijoje“.

J. T u m a s - V a i ž g a n t a s ¹

Dienos iškilmės

1920.V.3 Valstybės Prezidentas A. Smetona ir Ministras Pirmininkas E. Galvanauskas paskelbė Seimo sušaukimo dieną:

„Vaduodamasis Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos pamatinių dėsnių §84, šiuomi skelbiu šių metų gegužės mėnesio 15 dieną Lietuvos Steigiamojo Seimo susirinkimo diena.

Lietuvos Steigiamasis Seimas renkasi Kaune jam paskirtuose rūmuose“.²

Kas buvo Kaune tą istorinę gegužės 15 dieną, niekad jos nepamirš. Visų lietuvių patriotų jausmus gražiausiai išreiškė aukščiau cituoti kun. Juozo Tumo žodžiai.

Buvo pavasaris, Kaunas skendo žalumynuose, žydėjo alyvos ir ievos. Tik dangus apsiniaukęs, lijo smulkus lietus. [...]

Lietuvos Steigiamojo Seimo atidarymo posėdis

Lietuvos St. Seimas susirinko 1920.V.15 Kaune, miesto teatro salėje. Dalyvavo 104 Seimo nariai, vyriausybė, Anglijos, Prancūzijos, Vokietijos, Latvijos ir Estijos atstovai, svečiai. Valstybės Prezidentas Antanas Smetona atidarė St. Seimą 6 val. 15 min. vakare. Prezidentui einant į Prezidiumo vietą scenoje, dauguma atstovų atsistoja.

Prezidentas Antanas Smetona pasakė šią kalbą:

Lietuvos Valstybės Prezidento Antano Smetonos kalba

„Gerbiamieji Steigiamojo Seimo nariai! Man yra lemta pirmam iš Lietuvos piliečių sutikt ir pasveikint išrinktuosius atstovus, man pirmam tenka garbės Laikinosios, ligšiolinės Valdžios vardu pasakyti Jum: Sveiki susirinkę!

Ši diena yra Lietuvai visų prakilniausia: susilaukėm šios valandos, kada tautos valia, buvusi ilgus amžius prislėgta, suvaržyta, vėl iškilo aikštėn ir susidėjo į stiprų, aiškų vienetą. Būdama nelaisvė, tauta buvo beveik nustojusi savo gyvybės sąmonės, buvo apmirusi, kitiems rodėsi, kad jau ir palaidota. Radosi tačiau kilnių jos vaikų, kurie nenusiminė, kurie turėjo tiek drąsos ir ryžosi gaivinti apmirusią sąmonę, kelt ir plėtot, gydyt, budint, judint visuomenės valią, pažadint iš miego visą tautą ir visą šalį. Vieni gyvu žodžiu, kiti raštu, kiti gyvu darbu ir veiksmu skynė takus, taisė kelius tai Lietuvos ateičiai, kurią mes šiandien matome. Visi tie žmonės, tie vargo pelės, anot Daukanto, sielos vedami ir pareigos liepiami, maža kam tada težinomi ir dar savo akimis nematydami darbo vaisių, giliai tikėjo jų žygius veltui nežūsiant, nors dar nenumatė, kuris likimas laukia jų mylimo krašto,

¹ V a i ž g a n t a s Raštai, t. III, Kaunas, 1922, p. 65.

² Laikinosios Vyriausybės Žinios, 1920.V.11, Nr. 30; Lietuvos Įstatymai, Nr. 5, p. 28.

kuriam jie atsidėję tarnavo. Ir, iš tikro, jų darbas veltui nežuvo: Vilniaus Seimas 1905 metais garsingai viešai pareiškė, jog niekam kitam nedera Lietuvos ir lietuvių tautos vardu kalbėt ir bet kas daryt, kaip tik pačiai tautai, pačiai krašto visuomenei. Tat jau buvo išbudinta tautos sąmonė, tat jau buvo atgautas apmirusios sielos žadas, tat jau reiškimasis Lietuvos noro gyvent savarankiu savitos valstybės gyvenimu. Ir toks šalies susipratimas buvo pasiektas aukomis tų prakilnių lietuvių, kurie vyko į laisvę ir kitus į ją vedė nesuklupdami, kurių vieni buvo rusų valdžios ištremti iš Tėvynės ir turėjo mirt svetimoj šaly, kiti kalėjimuos kamuojami, kiti vėl varguos gyvendami, turėjo baigt savo dienas, kad ir gimtajam krašte, bet išsižadėję asmens laimės. Ši valanda iškilminga: ji yra daugelio metų ruošos ir pasiaukojimo žygių vaisius.

Ši diena yra garbinga mūsų tėvynei. Kelis amžius klausiusi svetimųjų valdžios, nusilenkusi jų valiai, Lietuva nūdien įstengė apsisprendimo teisę pastatyt priešaky savo tautos, savo visuomenės valia. Buvusi nužeminta, ji per skausmus, kaip sako mūsų poetas, eina į garbę, ima garbingos vietos kitų nepriklausomų valstybių eilėj, iš dabarties žvelgia į garbingąją praeitį, kada, tykojant kaimynams paglemžti mūsų nepriklausomybę ir savybę, lietuvių tautos vadai drąsiai gynė nepriklausomos Lietuvos garbę, gynė garbingą piliečių vardą ir linko atsižadėt savo asmens reikalų, negu nusileist svetimoms šalies valiai. Jų pavyzdys stiprina ir mūsų kartą šiuo metu, kovojant dėl krašto nepriklausomybės.

Lietuvos Nepriklausomybės obalsis, pakilęs iš gilios visuomenės sielos, plėtojasi lig pat didžiojo pasaulio sukreto, kada pagaliau, griuvus valstybėm - vergėjom, ant griuvėsių ėmė darytis naujas laisvų tautų gyvenimas. Tada ir Lietuva paskelbė savo esimą visam pasauliui. Pasiėmus Valstybės Tarybai ir jos sukurtajai valdžiai tvarkyti šalį ir gint tėvynę nuo įsiveržusių į ją priešininkų, norėjusių sunaikint pradėtąjį nepriklausomybės darbą, visuomenė jautriai atsiliesė į vyriausybės balsą, savanorių būriai skubėjo daryt ginkluotą pajėgą, visi ėmė spiestis apie Laikinąją valdžią, atremt reikėjo, žūt būt, pavojus mūsų kraštui. Mūsų narsioji kariuomenė didžiausiu pasiryžimu, su ginklu rankoj gynė visom pajėgom tėvynę. Begindami ją, daugelis ir galvas padėjo. Tad ypač jų dėka priėjom Steigiamąjį Seimą.

Visi tie Lietuvos vaikai iš praeities ir dabarties, teesie mum ir mūsų būsimom kartom geriausias piliečio pavyzdys. Jų atminimą prašau Steigiamąjį Seimą atsistojus pagerbt. (Atstovai stoja vietose).

Ši diena yra svarbi ne vien mūsų kraštui, bet ir svetimom valstybėm. Spirdamies prieš Lietuvos Nepriklausomybę, mūsų priešininkai lig šiol stengėsi aiškint pasaulio galybėm, kad lietuvių tauta nenorinti tapt nepriklausoma valstybė, kad nepriklausomybės siekimai esą vien būrelio žmonių pastanga, einančių prieš tautos valią. Steigiamojo Seimo rinkimų stingrumas, uolus visuomenės dalyvavimas juose, vaizdžių vaizdžiausiai parodo, kad nepriklausomybė visam kraštui taip didžiai rūpėjo, kaip retoj šaly terūpi. Dabar svetimoms šalys mato, kad Lietuva, nuveikusi didžiausias kliūtis, įstengė sudaryt tautos valios reiškęją, įstengė sušaukt demokratingiausiu būdu Steigiamąjį Seimą. Dabar atsistojus Lietuvos priešaky autoritetingai tautos įgaliotai valdžiai, niekas nebegalės jai prikišti nei šalies viduj, nei užsieniuose to, kas buvo prikišama Laikinajai valdžiai.

Laikinosios Valdžios uždavinys jau yra baigtas. Valstybės Taryba, Valstybės Prezidentas, Ministerių Kabinetas, Valstybės Kontrolė, Vyriausias Kariuomenės Vadas atvedė Lietuvą lig Steigiamojo Seimo, šiandie visi pasitraukia ir atiduoda tam aukštajam susirinkimui visą krašto valdymą. Laikinoji Valdžia palieka sudarytą aparatą su visais išsišakojusiais organais, įsteigtą ginkluotą pajėgą — kariuomenę, patvarkytus šalies finansus, sudarytus politikos ir ūkio santykius su svetimom valstybėm, žodžiu — sudarytą nepriklausomos valstybės faktą. Tai ji palieka išrašytą įžangos lakštą naujajai Lietuvos istorijai. Steigiamajam Seimui tenka skleisti toliau jos lapai ir toliau rašyt, tenka sutvirtint padėtieji Valstybės pagrindai ir jie išvesti. Deja, reikia gailėtis, kad Lietuvos nepriklausomybės faktas dar nėra

išvestas iki galo. Gaila, kad mūsų Steigiamasis Seimas negali susirinkti Vilniuj, savo sostinėj, kur šiuo metu buvo padaryta Valstybės atstatymo darbo pradžia, kur mūsų valstybė turės galų gale toliau plėtotis ir tvirtėti. Laikinoji valdžia visa darė, ką galėjo, Vilniui ir Lietuvos rytams atvaduot, bet nuo nepareinamų nuo jos kliūčių neįstengė to pasiekti. Taip pat gaila, kad Klaipėdos sritis dar nėra viso krašto valdžios žinioj. Laikinajai Valdžiai buvo sunkoka statyt ant griuvėsių valstybės darbas ir tuo pačiu laiku ginklais saugot, kad jo nesugriautų priešininkai.

Smeigdamą savo darbų sienai gairę, Laikinoji Valdžia nebelaiko savo pareiga ir savo kompeticija nurodinėti, kas ir kaip toliau turi būti padaryta. Čia jau Steigiamojo Seimo uždavinys. Jam statant Lietuvai konstituciją, tenka eiti ir paprasto Seimo pareigas, sudaryt valdžią ir ją prižiūrėt, leist paprastieji įstatymai, taisyt, gerint ir stiprint santykiai su kitom valstybėm.

Atiduodama valdymą Steigiamajam Seimui, Laikinoji valdžia linki kuo didžiausios kloties jo darbui, geidžia, kad Steigiamojo Seimo nariai, išrinkti Lietuvos visuomenės valia, tesėtų įvykdyt jos troškimus, geidžia, kad jam dirbujantis stiprėtų ir įsigalėtų Lietuvoj visos piliečių dorybės, kurios yra reikalingos, kuriant nepriklausomą valstybę ir ją saugojant nuo priešininkų.

Remdamasis Steigiamojo Seimo rinkimų įstatymu, skelbiu Steigiamąjį Seimą esant atidarytą ir prašau vyriausiąjį jo narį imti pirmininkaujančio Seimui vietą.

Valio nepriklausoma Lietuvos Valstybė!”.

(Gyvas pritarimas rankų plojimu).

Gabrielės Petkevičaitės kalba

Po to Gabrielė Petkevičaitė, garbinga varpininkė veikėja, vyriausia amžiumi lietuvių atstovų tarpe, prezidiume užima pirmininkės vietą ir kviečia jauniausią atstovę Oną Muraškaitę (KD blokas) užimti sekretorės vietą.

„Laiminga esu, kad likimas suteikė man tos didelės garbės atidaryti šiandien mūsų nepriklausomos tėvynės Steigiamojo Seimo darbus ir šalies šeimininko vardu pasveikint visus čia susirinkusius.

Laiminga esu, galėdama tai padaryt kaip sena savo tautos nepriklausomybės kovotoja, kaip moteris, įgijusi taip karštai pageidaujamo teisių sulyginimo, kaip savo visuomenės narys, neliovęs kovoti prieš kiekvieną pavergimą, vis tiek koks jis yra: tautų, luomų ar kapitalo.

Ilga juk ir be galo sunki buvo mūsų tautos kelionė, kol priėjome laisvės slenkstį. Nelengviau klojosi mum, kol atsidūrėme tame brangių brangiausiam tautos valios sudarytam nepriklausomybės rūme. Juk ilgiau kaip šimtą metų kentėm įvairios rūšies prispaudimų. Mažai tautai, kokia mes buvom ir tebesam, reikėjo be galo daug moralinių jėgų, kad būtų galima pradėt ir, pradėjus kovą — kovoti su priešais, pasiryžusiais mus pasmaugti. Su priešais, laikiusiais visą žandarų ir kitų visokių savo tarnų armiją vienam tikslui — panaikinti, išrauti iš šaknų ir pamatų visa, kas lietuviška: ir kalbą, ir raštą, ir tautos vardą, ir net tautos atminimą. Norėta lietuvių vardą išbrėžti iš istorijos lapų.

Prieš tokią samdytą ir brangiai mokamą valdininkų armiją, kalaviju, galia ir žiaurumu apsiginklavusią, kaip visi žinom, maždaug prieš pusę amžiaus— stoji mūsų mažas būrelis. Vienintelis jų kovos įrankis — plunksna, vienintelė amunicija — savo tautos mylėjimas, savo tautos vargų supratimas ir didžiausias pasiryžimas ginti ją iki paskutinos.

Ir tos grumtynės taip nelygių priešų, kaip žinom, tęsėsi ilgai. Mūsų karžygių karščiu užsidegdavo vis didesnės tautiečių minios taip, kad net paskutinių laikų įvairios okupacijos, nors čiulpte čiulpė kraują iš mūsų tautos organizmo ir visaip jį darkė, tačiau tautos sielos nenusmaugė. Išliko ji gyva, ir su ja drauge tautos nepriklausomybės obalsis, dėl kurio šiandien jau niekas nebeatsisako savo galvos guldyt, savo kraujo liet. Nors dar dalis mūsų tautos kūno tebevargsta po svetimu jungu, nors ir

netenka mum patiem, šalies šeimininkui, Steigiamajam Seimui, dar šiandien susirinkt mūsų tėvų sostinėj, Vilniuj, nenusidėsiu, tur būt, tautos valiai, čia mane pastačiusiai, jei pirmu savo uždaviniu laikysiu tart geros valios žodį broliam, atskirtiems nuo mūsų fronto juosta, ir kviest juos širdimi dalyvauti drauge su mumis šios dienos iškilmėj. Atsiminkim ir amerikiečius ir visus kitus, kurie priversti buvo tėvynę palikti tik dėl to, kad jie kėlė balsą prieš daromą mūsų tautai nuoskaudą.

Nors mintimis ir troškimais būkim visi šiandien drauge. Tenestinga tame mūsų sielų susijungime nei vieno tautos darbuotojo ir krašto laisvės kovotojo. Paminėkim ir tuos kovotojus, kurie atgulė į karstą, nesulaukę tos didelės tautos šventės. Tesuskamba čia mūsų tarpe nemirtingi mūsų Daukanto, Valančiaus, Baranausko, Kudirkos, Višinskio, Biliūno vardai. Mūsų širdimi nuskriskim tą valandą ir prie jaunesniųjų, prie tų kareivių ir karininkų kapų, kurie šiame kare savo jaunas galvas padėjo, begindami tėvynės sienas. Nepamirškim ir pasaulinio karo išblaškytų visur aukų, kurios audros išrautos iš savo sodybų rado kapus toli, toli nuo savųjų.

Tejungie mus visus ta prakilnioji valanda. O mes, dar gyvi išlikę darbuotojai, didelio karo patyrimų užgrūdyti, mūsų karžygių atminimu šarvuoti, krašto valios pašaukti, ruoškimės rimtai ir uoliai prie pavesto mum darbo, kad mūsų žmonių, mumis tikėjusių, neužviltum.

Pavesta juk mums versti naujas istorijos lapas. Per daug jau ilgai mus lankė visokios nuoskaudos. Stenkimės visom išgalėm tą naują lapą išlaikyt gryną, patikrindami visiems mūsų valstybės gyventojam lygias piliečio teises, leisdami jiems savo būvį gerint ir visiems drauge žengt į aukštesnį kultūros laispnį. Būkim rūpestingi, neužmirškim nei trumpai valandai, jog priešų mum dar nestinga, tų priešų, kurie kiekviena proga naudojasi mus žemint prieš Europos vakarus, kurie taip pat uoliai seka mūsų darbuotę.

Būkim kultūringi visur ir visuomet, o jei tektų mūsų tautai dar imtis ginklo, tai vien priešui besikėsinant mus pulti. Šiaip suprantam gerai, jog mūsų likimas mūsų rankose, kad tik savo jėgomis turim pasitikėt, savo jėgomis turim gydyt senąsias savo žaizdas ir savo nenuilstamu ir organizuotu darbu išbrist iš milijardinių didžiojo karo padarytų mum nuostolių. O mes, atstovai, dirbdami čia savo didįjį darbą, dirbkim jį nei akies mirksniui neužmiršdami, jog mes esam čia tik savo krašto žmonių valios vykdytojai. Dirbkim tą darbą taip, kaip reikalauja tie, kurie čia mus siuntė”.

Po to pirmininkė perskaitė sveikinimus: Anglijos atstovų Pabaltijo kraštams plk. lt. R. B. Ward ir S. G. Tallents (dalyviai atsistoja ir kelia ovacijas), Latvijos, Estijos atstovų ir Vilniaus bei Vilniaus apskrities lietuvių atstovų (plojimai).

Pirmininkė pasiūlė Steigiamajam Seimui išsirinkti Seimo Pirmininką.

Po 10 min. pertraukos St. Seimo Pirmininku išrenkamas Aleksandras Stulginskis (KDb). Balsavo 103 atstovai, Stulginskis gavo 62 balsus.

Naujai išrinktasis Steigiamojo Seimo Pirmininkas pasakė šią kalbą:

Steigiamojo Seimo Pirmininko A. Stulginskio kalba

„Gerbiamieji Steigiamojo Seimo nariai! Pirmiausia laikau savo pareiga padėkot už man suteiktą didelę garbę pirmininkaut Lietuvos Steigiamam Seimui. Stodamas Jūsų priešaky randu reikalingu, bent stambiais bruožais pažymėt tas aplinkybes, kuriose tenka mum pradėt darbą ir pažvelgt į tuos plotus, kuriuos reikės mum nudirbt. Karo baisenybėm besiaučiant nuo senai pavergtai ir skriaudžiamai mūsų tautai žybtelėjo atsivadavimo viltis. Ta viltis tegalėjo realizuotis tik pačios tautos pastangom. Todėl 1917 metais susirinkę Vilniuj Lietuvių visuomenės darbuotojai pastatė priešaky Lietuvių tautos rinktinius vyrus ir pavedė jiems valstybės kūrimo darbą. Šiam darbui, kaip nupiešė Gerbiamasis Valstybės Prezidentas, pritarė šalis, laisvu noru siųsdama Tėvynės gint tą savo žiedą — jaunimą ir dėdama gausių aukų ant Tėvynės aukuro. Šių visų šalies pastangų dėka šiandien jau turim

išsivysčiusį Valstybės aparatą ir ginkluotą pajėgą. Narsi mūsų kariuomenė jau suskubo pašalinti iš mūsų krašto kai kuriuos priešus ir tikimės, jog ji nepadės ginklo tol, kol visa Lietuva nebus atvaduota. (Ilgas pritarimas delnų plojimu). Garbė Narsiajai mūsų kariuomenei! (Vėl didis pritarimas ir delnų plojimas). Tūli atstovai šaukia: Valio Kariuomenė). Lyginai garbė tiem mūsų vyram, kurie ar tai vadovaudami vyriausybei, ar eidami kitas valdžios pareigas, didžiausiom pastangom ir sielvartam dėjo akmenį po akmeniui mūsų Valstybės rūmui, kol jį įtvirtino tiek, kad mes šiandien sulaukėm tos linksmos ir brangios mum valandos, kada galim susirinkt į Seimą. Nors jie ir neturėjo formalinio krašto įgaliojimo, tačiau jie dirbo daugiau įspėdami tautos valią. Štai šiandien šalis demokratingiausiu būdu rinkdama atstovus į Steigiamąjį Seimą, neabejojamai pareiškia savo valią ir teikia Seimui suvereninę Lietuvos Valdžią.

Negaliu praeit nepažymėjęs ir pačių rinkimų pobūdžio. Mūsų priešininkų buvo skelbiama pasauliui, jog lietuvuose nesą jokios politinės sąmonės. Tatai, kas ligi šiolei daroma, tai anaipatol ne šalies gyventojų noras, tai tik karštuolių užsispyrėlių darbas, kad Lietuva, kažin koks tautų mišinys, kuriame nežinia kuriai turėtų priderėt vadovaujamos rolės. Rinkimai į Seimą kaip tik parodė visai ką kita. Rinkimuos dalyvavo daugiau kaip 90 nuošimčių piliečių, tai yra toks didelis nuošimtis, koks retai kur atsitinka pasauly, paaiškėjo partijų ir srovių diferencijacija. Vadinas, žmonėse esama išsivysčiusios politinės sąmonės. Rinkimų rezultatai rodo, kad lietuviai gavo 91.9 balsų %, žydai — 5.3%, lenkai 2.6%, vokiečiai 0.9%. Aiškiausiai tai rodo, kad Lietuva ne tautų mišinys, bet susikonsolidavusi vienos lietuvių tautos šalis. Yra čia ir mažumų, bet tiek, kiek kiekvienoj bet kurios tautos gyvenamoj šaly. Tačiau ir Lietuvos mažumoms turi būti patikrintos tautinės teisės.

Deja, kai kurios Lietuvos dalys ir net mūsų sostinė Vilnius negalėjo dalyvauti rinkimuose. Jos iš po žiaurios priešo okupuotės priespaudos tiesia į mus savo ranką. Jos šią iškilmingą valandą siųsdamos savo delegatus, pro ašaras džiaugiasi drauge su mumis. Mes neabejojamai tikim netrukus ateisiant tą valandą, kai iš visos Lietuvos atstovai galės atsisėsti drauge su mumis. Mūsų privalo būt didžiausias rūpestis, kad ta jų viltis įsigyventų kuo veikiausiai.

Deja, nėra čia Mažosios Lietuvos atstovų; ne mūsų, ne jų tame kaltė, bet tikimės, kad, Dievui padedant, pasišalins trukdančios kliūtys ir vienos tautos kūno dalys galutinai susijungs ir susitelks į vieną valstybės organizmą.

Visuomet turėdami prieš akis tuos savo brolius, kurie dar tebekenčia sunkų svetimųjų jungą, pradėsim darbą tuos Lietuvos kraštuos, kuriuos esam visiškai šeimininkai. Darbas bus didelis, nelengvas, jisai turės apimt visas valstybinio gyvenimo šakas.

Pilietinių teisių ir pareigų pamatus padės mūsų Valstybės konstitucija. Ji turės būt perdėm demokratinga, kaip ir visas mūsų kraštas, jame šeimininkaus pati tauta per renkamuosius atstovus. Lietuva turės būti savo Valstybės forma demokratinė respublika.

Valstybės gyvavimo pagrindas ir svarbiausioji pajėga — šalies ūkis. Atsiėmėm iš svetimų šeimininkų tautos ūkį, sutvarkytą naudojimo pradais.

Didžiausioji daugiausia tarnaujančių Valstybei piliečių dalis mažiausia turėjo valstybinės paramos. Istorijos bėgy padarytos nuoskaudos turės būt atitaisytos.

Žemės reforma Lietuvoj — neatidėliotinas klausimas. Greta didelių dvarų, skursta bežemių ir mažžemių minios. Lietuvos demokratinėj respublikoj neturės būt sūnų ir posūnių. Lietuva niekam nebus pamotė. Norintieji dirbt žemės, bežemiai ir mažžemiai, pirmoj eilėj kariškiai, galės likt savarankiais ūkininkais (Pritarimas).

Lietuvos ūkininkai, kurie po savo šiaudų stogu išlaikė tautos kultūrą ir mūsų nepriklausomybės idėją, nepriklausomoj Lietuvoj susilauks tokių sąlygų, kuriose žemelė maitintoja duos jiem tiek, kiek ji gali duot.

Nors Lietuva žemdirbių kraštas, tačiau visai negali apsieiti be pramonės išdirbinių. Padėt plėtotis tom pramonės šakom, kurios mums gyvai reikalingos ir kuriom yra tinkamos Lietuvoj dirvos, bus dedama nemaža Seimo pastangų.

Stambioji pramonė, keldama turtingųjų sluoksnių gerovę, neša darbininkam, tom darbo skruzdėlėm, darbo ir kūno skurdą. Steigiamasis Seimas neatidėliodamas imsis darbo miestų ir dvarų darbininkų būviui gerinti. Lietuvoj, darbo krašte, darbininkas turės pilnai naudotis savo darbo vaisiais: jis turės būt ne pramonės vergas, bet jos dalininkas (Gyvas pritarimas).

Nei žemės, nei pramonės ūkis negali apsieit be tinkamų švietimo įstaigų. Mokslas turi būt prieinamas ne tik didžiūnų rūmams, bet ir kaimų bakūžėm (Pritarimas).

Pagaliau Steigiamasis Seimas stropiai dabos, kad valdžios organai, eidami savo pareigas, nesivaduoūt savo valia, bet griežtai laikytūsi nustatytų teisės normų.

Tokį tai darbą sudėjo ant silpnų mūsų pečių Tėvynė. Mes gerai jaučiam tą atsakomybę, tos naštos sunkumą. Tačiau imsime darbo šviesia viltimi, ir, Dievo padedami, ankštam sąryšy su savo rinkėjais, jų remiami, esam pasiryžę tą darbą atlikt.

Mūsų Valstybė, turinti tokią garbingą praeitį, daugiau kaip 100 metų buvo svetimos pajėgos parblokšta, dabar ji vėl atsistojo ir nori įeit į nepriklausomų valstybių šeimą. Ji tikisi tapti tos šeimynos lygių teisių nariu. Palaikydama Tautų Sąjungos idėjos įvykdymą, visuotiną nusiginklavimą, Vyriausiojo Teismo tautų kivirčam rišt steigimą, Lietuva nori su visom tautom, o ypač su kaimynėm, gyvent geriausiuos santykiuos“ (Pritarimas).

Einant prie konkrečių Steigiamojo Seimo darbų, pirmuoju Steigiamojo Seimo darbu turėtų būt Lietuvos nepriklausomybės skelbimas. Steigiamasis Seimas visu autoritetingumu turi pasauliui pareikšti, kad Lietuva yra nutraukus visus valstybinius ryšius, kuriais ji buvo kadaise sujungta su kitom valstybėm; Steigiamasis Seimas taria Lietuvą esant atstatytą kaip nepriklausomą valstybę (gyvas pritarimas).

Tos rūšies rezoliuciją siūlau Steigiamajam Seimui išklaudyti atsistojus. (Atstovai atsistoja).

Lietuvos valstybės nepriklausomybės proklamavimas:

„LIETUVOS STEIGIAMASIS SEIMAS, REIKŠDAMAS LIETUVOS ŽMONIŲ VALIĄ, PROKLAMUOJA ESANT ATSTATYTĄ NEPRIKLAUSOMĄ LIETUVOS VALSTYBĘ, KAIP DEMOKRATINĘ RESPUBLIKĄ, ETNOGRAFINĖM SIENOM IR LAISVĄ NUO VISŲ VALSTYBIŲ RYŠIŲ, KURIE YRA BUVĘ SU KITOM VALSTYBĖM“. (Gyvas pritarimas).³

A. Stulginskiui perskaičius Lietuvos Valstybės nepriklausomybės deklaraciją, atstovai smarkiai ploja. Deklaracija priimta vienu balsu. Visiems atsistojus, giedamas Tautos himnas. Pirmininkas prašo visą laikinąją Vyriausybę ir toliau eiti pareigas, „kol Steigiamasis Seimas nurodys, kam privaloma pavesti tolimesnis pareigų ėjimas“.

Po 5 minučių pertraukos, Steigiamojo Seimo Sekretoriumi išrenkamas Ladas Natkevičius (VL). Posėdis pasibaigė 9 val. vakare.

Šiame iškilmingame posėdyje neoficialiai dalyvavo Vilniaus ir Klaipėdos krašto atstovai.

Šis Steigiamojo Seimo Lietuvos nepriklausomybės paskelbimas yra visos tautos rinktų atstovų valios pareiškimas. Tas didelės istorinės reikšmės įvykis galutinai patvirtino 1918 11 16 nepriklausomybės paskelbimo aktą, atskleidė naują Lietuvos istorijos lapą.

Teatro patalpos, kuriose buvo susirinkę St. Seimas, po karo tinkamai neatremontuotos, atrodė kukliai, kaip ir susirinkę atstovai ir svečiai, kad ir šventiškai apsirengę. Garbės sargyba stovėjo prie

³ Steigiamojo Seimo Darbai, posėdis 1-as, 1920.V. 15; LĮ, Nr. 2, p. 8 (Rezoliucija — nepriklausomybės paskelbimo ratifikavimo tekstas).

teatro rūmų ir miesto sodo vartų.

St. Seimo atidarymą ypačiai stengėsi pamatyti senieji tautos veteranai, kurie carų laikais kovojo dėl lietuvių spaudos atgavimo ir dėl Lietuvos laisvės. Be daugelio kitų, salėje buvo lietuvių rašomosios kalbos tėvas Jonas Jablonskis ir kun. Juozas Tumas-Vaižgantas. Jablonskis, paralyžuotas, visai paeiti negalėjęs, buvo atvežtas sėdintis vežimėly. Didžiausiam Tumo nustebimui, kai buvo keliamos ovacijos, Jablonskis atsistojo ir karštai plojo.⁴

Kunigas Vaitkus prisimena tą svarbią istorinę dieną: „... Jautėm nuostabų dvasios pakilimą. Ko tatai sulaukėme! Mažutė Lietuva meta drąsų iššūkį didžiajai Rusijai ir jos bičiulėms didžiosioms valstybėms. Visam pasauliui skelbia savo tvirtą valią būti nepriklausoma. Džiaugsmas tvino širdy, pasididžiavimas sieloj, kad lietuvis esi, kad esi laisvas ir lygus su kitų senųjų valstybių nariais. Bet vienkart grūmojo ir gūdus nujautimas, jog ateity teks daug pakovoti už švenčiausias savo teises ir dar daugiau pasidarbuoti bei prakaito išlieti, bestiprinant savo mylimo krašto padėtį plačiame, dažnai nepalankiame pasaulyje“.⁵

Vakare, audrai praėjus, buvo leidžiamos raketos. Po šio iškilmingojo posėdžio senoji vyriausybė St. Seimo nariams suruošė rautą, kuriame dalyvavo ir daug svečių. Ne vien Kaunas, bet ir visa Lietuva iškilmingai atšventė St. Seimo atidarymą. Visų tikybių maldos namuose buvo laikomos pamaldos, miestuose ir miesteliuose plevėsavo vėliavos, skambėjo varpai.⁶

---

⁴ A. K e l m u t i s, Žiupsnelis prisiminimų apie Lietuvos St. Seimą, „Naujienos“, 1970.II.9.

⁵ M. V a i t k u s, Nepriklausomybės saulėj, 1918-40, t. VI, 2 d., 1968, p. 61.

⁶ K. Ž u k a s, Žvilgsnis į praeitį, p. 255